

KLINIČKA I PRAKTIČNA NASTAVA STUDENATA R.MAKEDONIJI: NORMATIVNOG NASPROTI PRAKTIČNOG STANJA

Prof.d-r Riste Temjanovski - Univerzitet „Goce Delčev“ - Štip¹
Ph.D Riste Temjanovski, Associate Prof.

Abstract

Primena „Bolonjske deklaracije“ je svakako ključna prekretnica u visokoobrazovnom procesu Makedonije. Svakako da ovaj dokument predstavlja osnovu šireg procesa tržišne reforme obrazovanja ne samo naše zemlje, nego i na nivou Evrope, odnosno prilagođavanja visokog obrazovanja potrebama tržišta rada – što u društvu tržišne ekonomije znači prisposobljavanje potrebama poslodavca.

Ovaj process kao novi talas u akademskim sredinama inicirao je mnogo polemika oko njegovog uspešnosti i efikasnosti. Osnovni elementi tzv. „bolonjskog procesa“ u našem visokom školstvu su uvođenje sistema bodova umesto ocena i kvantitativno vrednovanje svakog ispita ECTS kreditima. I pored mnogih reformskih „ekperimenata“ u visokom obrazovanju, usmereni ka olakšavanju studiranja i mogućnosti mobilnost studenata, glavno pitanje koje se nameće je: Dali je tržište rada spremno da prihvati model završenih studenata po modelu „Bolonjske deklaracije“. U ovom trudu ovo pitanje se razmatra iz dva stajališta: prihvatanja studenata u procesu obuke i praktične nastave u vremensku roku od 30 dana u svakoj akademskoj godini studenata i tržište rada u prihvatanju diplomiranih studenata po modelu „Bolonjskom sistemu“.

Ključne reči: tržište rada, praktična nastava, klinička nastava, Bolonjska deklaracija,

Uvodno razmatranje

Reformske aktivnosti su prisutni u visokom obrazovanju R. Makedoniji nekoliko godina unazad. Ovaj process se nailazi na određene poteškoće koje se odrazuju i na njegov kvalitet. U periodu otvaranja zajedničkog visokoobrazovnog prostora, kada se od visokoobrazovne ustanove očekuje kvalitet zbog konkurentnosti na globalnom prostoru dešavaju se i neke kritičke situacije oko nespremnost kao same visokoškolske institucije, tako i društvene institucije za prihvatanje ovakvih velikih promena.

U središte Bolonjskom procesu nalazi se student. Iako ovaj process omogućava određene pogodnosti u celokupnom obrazovnom sistemu, a odnosi se i na profesorskom i saradničkom zvanju, ipak celokupna reforma je usmerena studentima. Šta možemo izdvoiti nekoliko osnovnih karakteristika:

- ✓ Student je u središtu dešavanja i aktivan je sudionik u nastavno-naučnom procesu;
- ✓ Jedan od ciljeva nastavnog procesa je povećanje prolaznosti, ali se studentima ne smije popuštati (cilj je rješavanje pitanja "vječnih studenata");
- ✓ Smanjivanje prosjeka trajanja studiranja;
- ✓ Stalno poticanje studenata na aktivnost;
- ✓ Kontinuirano praćenje rada studenata na temelju kojeg se dodjeljuju bodovi;

¹ d-r Riste Temjanovski, vonredni profesor - *Associate Prof. Riste Temjanovski, PhD*, Goce Delcev" University – Faculty of Economics – Štip, R.of Macedonia e-mail: riste.temjanovski@ugd.edu.mk

- ✓ Okončanje studiranja bez zahtjeva za polaganje završnog ispita;
- ✓ Odvijanje nastave u manjim grupama;
- ✓ Raspoloživost profesora i asistenata studentima, racionaliziranje vremena rada;
- ✓ Priznavanje diploma izvan zemlje studiranja i lakše pronalaženje posla, izdavanje dodataka diplomi (Diploma Supplement);
- ✓ Harmoniziranje silabusa i nastavnog procesa sa standardima Evropskog akademskog okruženja.
- ✓ Više prisutnosti realne tržišne situacije i potrebe za određene profile, a stim i
- ✓ adaptiranje studijskih program aka novom globalnom napretku društva

Od samog potpisivanje Bolonjske deklaracije i primene ovog modela u Makedoniji, nastale su nekoliko izmena što vode ka cilju pooboljšanje celokupne organizacije visokoškolske aktivnosti u ovom polju. Možemo izdvojite sledeće:

- Klinička nastava na fakultetima i samostalne visokoobrazovne sredine, i
- Praktična nastava i osposobljavanje studenta i njegovo ustručavanje u toku obrazovnog procesa i njegova primena posle završavanje određenog ciklusa studije.
-

Klinička nastava na univerzitetima i visokoškolskih ustanova

U 2008 godini napravljene su nekoliko izmena u Zakonu visokog obrazovanja R.Makedonije. U jedna od tih izmena, koja pretstavlja i glavnu temu naše rasprave, nalaže se da Visokoobrazovna ustanova sprovodi t.z. kliničku nastavu i to: 10% iz obavezne predmete i 10% iz izbornih predmeta prema studijskom programu.²

Pod klinička nastava iz stav 4 prema ovom članu iz Zakona Visokog obrazovanja, podrazumeva se nastava od istaknutog stručnjaka iz prakcije u odgovarajući domen. Ovaj stručnjak može da izvodi kliničku nastavu samo tri godine, a može ponovo da bude uključen u nastavnom porcesu posle pauzu od tri godine, opet na ist vremenski period (tri godine). Način i uslovi oko celokupne organizacije i sprovođenje kliničke nastave, sprovodi se sprema statute Univerziteta, odnosno samostalne visokoobrazovne ustanove.

Ko je uključen u nastavnom procesu u kliničku nastavu

Prenošenje znanje i iskustva iz praktične sredine, a od strane istaknutih stručnih lica pretstavlja dragoceno iskustvo za svakog studenta. Univerziteti i samostalne visokoobrazovne ustanove obično kontaktiraju i angažuju dokazane profesionalce iz razne institucije i javne i private. Uslov je da stručnjak ima završeno visoko obrazovanje i da ima bar 10 godišni profesionalni staž u oblasti u koju se angažuje od strana visokoškolske instiutucije. Na ekonomskim fakultetetima uključeni su profesionalci iz razlize oblasti: bankarstvo, smetkovodstvo, revizije, osiguranja, menadžeri, marketing analitičari i ostali stručnjaci i profesionalci. Ovakav model praktične nastvae prisutan je kao u prv ciklus studiranja (dodiplomske studije), isto i u drugom ciklusu studije (master studije). Nema sumnje da ovakav model je i neopohodan oko stručno usovršavanju današnjih studenata i njihovo uključivanje u profesionalnih budićih aktivnostima i zapošljavanju. Pri sprovođenje samoevaluacije, pozitivno cu ocenjeni ovakvi modeli u svim akademskim sredinama, kao javne visokoškolske ustanove, tako i privatnih visokoobrazovnih instucijama.

² Сл. Весник на Р. Македонија бр.103/08 од 19.08.2008 година

Praktična nastava na univerzitetima i visokoškolskih ustanova

Drugo važno pitanje je poseta praktične nastave od strane studenata.

Student u svakoj studentskoj godini obavezno posećuje praktičnu nastavu koja ne može biti kraća od 30 dana i predstavlja uslov za upisivanje u narednoj akademskoj godini.³

Praktična nastava i osposobljavanje studenta i njegovo ustručavanje u toku obrazovnog procesa i njegova primena posle završavanje određenog ciklusa je stub novih promena u obrazovnom procesu R.Makedonije. Uključivanje studenata u praktičnu nastavu predstavlja i jedna forma testiranja kvaliteta taoretskog sa praktičnog znanja, procena konkurentnosti određenih visokoškolskih institucija (javnih i privatnih), kao i način procena sposobnosti studenata za uključivanje na tržište rada. Mnogo povratnih informacija se analiziraju i usmereni su oko poboljšanje studijskih programa, sadržaj određenih predmeta i povezanost sa aktuelnih zbivanja i potrebe tržišta.

Analiza realne situacije praktikanata

Dva glavna faktora utiču na to kako mladi visokoobrazovni kadri se "snalaze" na tržište rada. Prvi factor se glavno odnosi na potrebe tržište rada i momentalnog razvoja ekonomske situacije zemlje, potrebe od zaposlenosti visokoškolskog kadra, određene struke koje su deficitarne ili suficitarne, znanje i veštine koje se traže itd. i drugo. Zatim, situacija visokog obrazovanja u zemlji, prvenstveno stručnih profila koje se nude, interes za određene profile od strane studenata, fleksibilnosti obrazovnih institucija, usmereni ka poboljšanje određenih znanja, stručnosti i sl. Cilj ovakve analitičke situacije je usmeren ka prilagođavnju obrazovnih i tržišnih politika.

Drugo važno pitanje je kako su institucije odgovorile na ovakve reforme visokog obrazovanja. Broj studenata po fakultetima i visokoobrazovnih ustanova kreće se između 62440 (akademska 2007/2008), 61571 (akademska 2008/2009) i 55792 studenata u akademskoj 2009/2010 godini. Treba imati na umu da ako se temeljno sprovodi Zakon visokog obrazovanja, svi ovi studenti moraju proći niz praktične nastave u nekoj od institucija koja su srodna akadaemskoj sredini sudenata. Godišnje završi 9030 studenata (akademska 2009/2010), što znači ovi mladi ljudi treba da budu spremni primeniti i praktično znanje na tržište rada.

Sa ovakvim konstatacijama otvaraju se dva važna pitanja: Dali su institucije (državne, javne i privatne) sposobne i željne prihvatiti ovakav broj studenata na praktičnu nastavu, a kojom su zakonom obavezani. Obično institucije nemaju ni prostora i fizičkih mogućnosti da obezbede minimum uslova za prihvatanje studenata. To predstavlja veoma gorko pitanje u realno sporovođenju same zakonske norme u visokoobrazovnih institucija. Pozitivna stvar u sprovođenje ove zakonske norme je što jedan dobar deo studenata, koji su obavljali praktičnu nastavu, bili su angažirani od strane ovih institucija i posle završetka studije, pa i uključeni u stalni radni odnos.

Iskustva koja daje tržište rada pokazuje i jedan drugi problem. To je jedna forma nezainteresovanosti ili odbivnosti prema novim „Bolonjskim“ studenata sa 180 kretita ECTS. Tako da ovi mladi ljudi se nalaze na jedan krstopat, dali da produže studije i steknu diplome Master, ili da budu uporni u potragu za posao. Zbog visoke stope nezaposlenosti, upis na fakultet traže sve veći broj maldih ljudi, posebno što gledaju kao jedna opcija za privremeni izlaz iz npovoljne situacije zaposlenosti. Statistika ukazuje da u 2008 godini čak 85% od maturanata su se zapisali na kog od fakulteta, za razliku od 64% u 2007 i 42% u 2006 godini.

Sledeći veliki problem je broj nezaposlena radna snaga, gde Makedoniji se ubrojava sa visokom stopom nezaposlenosti u Evropi. Ukupan broj nezaposlenosti iznosi 300439, a samo broj nezaposlenih sa visoko obrazovanje iznosi 11%. Stanje je zabrinjavajuće i sa faktom što većina mladih ljudi čekaje na berzu rada više od dve godine. To rezultira sa zastarenošću njihovih znanja i kvalifikacija što ih pravi manje konkurentni u sporedbi novih „svežih“ kadrova na tržište rada. Realan rizik se javlja da ovi ljudi uopšte ne mogu da nađu odgovarajući posao ili moraju da se zadovolje sa

³ Način i uslove oko organizacije kliničke nastave propisuje sam Ministar obrazovanje. Član 14. iz istog zakona. Сл. Весник на Р. Македонија бр.103/08 од 19.08.2008 година,

pozicije za koje nije obavezno visoko obrazovanje, što predstavlja demotivacioni faktor, posebno ako se zna vreme i novac koji su ovi mladi ljudi potrošili na studije.

Zbog određene propuste u sveukupnoj organizaciji obrazovnog procesa u prošlosti, određene neadekvatnosti u transformaciji nastavnih programa, dovodi se u pitanje spremnost studenata za brz nastup na tržište rada. Iz druge strane otvoaju se mnogi visokoobrazovne institucije, što se smatra da utiče na generalno smanjivanje kvaliteta visokog obrazovanja. Mora se naći određene sistemske mere za prihvatanje ovakve kritičke analize i usmeriti ka poboljšanje kvaliteta i konkurentosti budućih studenata.

SUMMARY

CLINICAL AND PRACTICAL EDUCATION OF MACEDONIAN STUDENTS: NORMATIVE STANDARDS VERSUS PRACTICAL REAL FORM

Implementation of "Bologna" is certainly an important milestone in the process of higher education in R.Macedonia. Certainly this document is based on a broader process of market reforms of education system, not only in our national but also at European level, and adjusting to the higher education needs of the labor market - which in a market economy society, means the employer needs. This process as a new wave in academic environments initiated a lot of controversy about its effectiveness and efficiency. The main elements of the so-called. "Bologna process" in our higher education system is the introduction of points rather than from the quantitative evaluation of each exam ECTS credits.

Despite the many reform "experiments" in higher education, aimed at facilitating the study and the possibility of student mobility, the main question that arises in this discussion is: Does the labor market is ready to absorbed model of graduates based on the "Bologna Declaration". In this effort, this issue is considered from two questions: accepting students in the process of training and practice in the time period of 30 days in each academic year and students and the labor market in the acceptance of graduates according to "Bologna system".

Key words: the labor market, practical teaching, clinical teaching, Bologna Declaration

Literatura

1. Државен завод за статистика (2011): Статистички годишник, ДЗС, 2011.
2. Центар за истражување и креирање политики: Како до поквалитетно високо образование. Скопје: Центар за истражување и креирање политики, 2009.
3. Закон za visoko obrazovanje R.M (Сл. Весник на Р. Македонија бр.103/08 од 19.08.2008 година)
4. http://www.tempus.gov.mk/Documents/Bologna%20Newsletter_MAK.pdf